

Система цінностей у підручниках з «Літературного читання»

Цінності	Літературне читання О. Савченко			
	2 кл.	3 кл.	4 кл.	Загальне число
Загальнолюдські цінності				
Скромність	2	5	2	9
Совість	3	3	2	8
Чесність	2	2	1	5
Справедливість	3	2	5	10
Любов до знань	6	9	5	20
Любов до праці	4	2	4	10
Взаємоповага	8	4	4	16
Цінність сім'ї	5	0	3	8
Національні цінності				
Патріотизм	6	3	5	14
Любов до рідного краю	7	10	3	20

ЛІТЕРАТУРА

1. Бех І. Д. Виховання особистості : у 2 кн. Кн. 2 : Особистісно-орієнтований підхід: науково-практичні засади : навч.-метод. посібник / І. Д. Бех. – К. : Либідь, 2003. – 344 с.
2. Богданець-Білоskalенко Н. І. Проблема формування особистості у змісті підручників з читання для початкової школи (50–ті рр. XIX ст. – 50–ті рр. XX ст.) : дис... канд. пед. наук : 13.00.01 / Н. І. Богданець-Білоskalенко – К., 2007. – 171 с.
3. Кодлюк Я. П. Теорія і практика підручникотворення в початковій освіті : підруч. для магістрантів та студ. пед. ф-тів. / Я. П. Кодлюк. – К. : Інформаційно-аналітична агенція «Наш час», 2006. – 368 с.
4. Крижко В. В. Антологія аксіологічної парадигми освіти : навч. посібник / В. В. Крижко. – К. : Освіта України, 2005. – 440 с.
5. Петінова О. Б. Проблема цінності в філософії / О. Б. Петінова // Культура народів Причорномор'я. – 2002. – № 36. – С. 183–188.
6. Савченко О. Я. Виховний потенціал початкової освіти : посібник для вчителів і методистів початкового навчання / О. Я. Савченко. – 2-ге вид., доповн., переробл. – К. : Богданова А. М., 2009. – 226 с.
7. Тригубенко В. Формування гуманістичних цінностей особистості: від Київської Русі до сучасності / В. Тригубенко // Рідна школа. – 2009. – № 9. – С. 56–59.
8. Яременко В. В. Новий тлумачний словник української мови : у 3-х т. : 42 000 слів. – Т. 1 (А – К) / В. В. Яременко, О. М. Сліпушко. – 2-ге вид., випр. – К. : Аконт, 2001. – 926 с.

Ліпяніна Ю.

Науковий керівник – доц. Свідерська Г. М.

**ФІЗИЧНЕ Я У ЦІЛІСНІЙ СТРУКТУРІ Я-КОНЦЕПЦІЇ
ДІВЧАТ ЮНАЦЬКОГО ВІКУ**

Актуальність проблеми. В реаліях сучасного світу тіло для особистості є її невід'ємною частиною соціального, професійного та особистісного успіху. Усвідомлення свого фізичного вигляду є однією з важливих умов розвитку особистості та регулюючим фактором поведінки будь-якої людини. Крім того, досить важливою є дана проблема у дівчат юнацького віку, коли успішність залежить від багатьох факторів. Одним з таких факторів є уявлення про своє тіло та його особливості, що виступають об'єктом переживань і проблем. Тому важливість дослідження тілесності очевидна, оскільки вирішальну роль в усвідомленні фізичного Я відіграють не реальні тілесні параметри, а єдність сприймання власного тіла і ставлення до нього.

Мета статті: на основі теоретичного аналізу психолого-педагогічної літератури та висвітлення результатів емпіричного дослідження з'ясувати психологічні особливості фізичного Я дівчат юнацького віку як структурних компонентів їх Я-концепції.

Виклад основного матеріалу дослідження. Дослідженням теми тілесності займалися Н. Вульф, А.В. Барташев, А.О. Реан, О.Г. Асмолов, Д. Майерс, С. Бем. У своїх працях вони розкривають проблеми ставлення до своєї зовнішності, проблеми самосвідомості особистості, її ціннісних орієнтацій.

Згідно теорії Р. Бернса, Я-концепція являє собою динамічну систему установок і «поглядів» суб'єкта, спрямованих на самого себе і включає когнітивний компонент (образ Я) – уявлення індивіда про самого себе;

афективний компонент (самооцінку) – афективну оцінку цього уявлення, тобто емоційне ставлення до свого образу, що залежить від часових і ситуативних чинників; поведінковий компонент (потенційна поведінкова реакція) – конкретні дії, які можуть бути викликані образом Я і самооцінкою [3].

На думку Р. Бернса, уявлення про власне фізичне Я і усвідомлення його естетичного ефекту є однією з основних складових Я-концепції кожної особистості. Позитивна оцінка фізичного Я в свідомості людини, а також в судженнях оточуючих може істотно вплинути на позитивність її Я-концепції в цілому і, навпаки, негативна оцінка тягне за собою істотне зниження загальної самооцінки. Розміри і форма тіла впливають на якісну своєрідність життя індивіда, адже вони служать предметом як власних оцінок, так і оцінок, що транслюються йому іншими людьми. До того ж, уявлення про свою соматичну організацію є одним з регуляторів поведінки, що проявляються в самопрезентаціях [2].

Особливо важливе адекватне уявлення про себе в ранній юності. Саме в цей період негативне ставлення до свого тіла може привести до психічних розладів, підвищеного рівня тривожності і неадекватної поведінки. У цей період відбувається формування нового образу тіла за рахунок переосмислення минулого досвіду і стереотипів (І.С. Кон, С. Фішер, М.О. Мдівані і ін.). У юнацькому віці відбувається вивчення свого тіла, його функціональних і фізичних особливостей. При цьому дівчата знають про своє тіло краще, ніж юнаки, в зв'язку з соціальними і біологічними складовими [1].

За результатами дослідження вітчизняного психолога Р. Моляко виявлено, дівчата юнацького віку вважають фізичну привабливість більш важливою, ніж хлопці, і дівчата більш незадоволені своєю зовнішністю, ніж хлопці. Поведінкові та когнітивні інвестиції у зовнішність виражені яскравіше у дівчат, ніж у хлопців [4, с. 188].

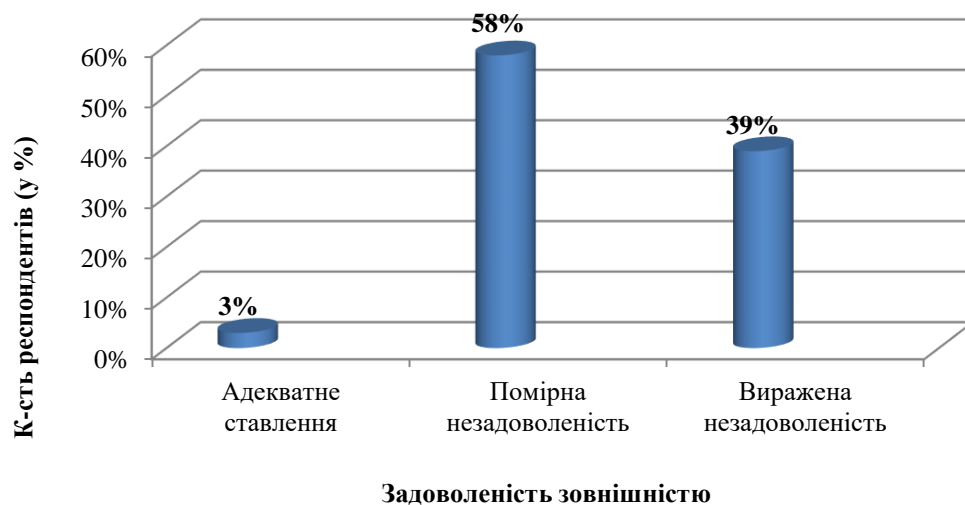
Деякі автори (Harter, Chaiken, Flett (1990)) зазначають, що зв'язок між зовнішністю та Я-концепцією у жінок не обмежується лише юністю, але залишається дуже міцним протягом всього життя [4, с. 189].

Результати проведеного метааналізу 222 досліджень Фейнголдом і Маззелла (Feingold and Mazzella, 1998) вказують, що протягом усього життя, починаючи з підліткового віку, жінки виявляють більше невдоволення своїм тілом, ніж чоловіки. Типовим джерелом незадоволеності серед жінок були груди, живіт, а для тих і інших – зайва вага [5, с. 86].

В результаті ми спостерігаємо, що образ тіла є важливим компонентом особистості дівчат юнацького віку, тому що в цей період відбувається руйнування старого і формування нового образу тіла. Він взаємопов'язаний з іншими властивостями і якостями особистості, що впливають на адекватність Я-концепції жінки на різних етапах вікового розвитку. Тому у нашому дослідженні ми розглядали саме цей віковий етап особистості дівчат.

У дослідженні, яке було проведене протягом 2017-2018 року, взяло участь 149 дівчат віком від 17 до 23 років. Для вираження задоволеності своєю тілесною зовнішністю та її окремими характеристиками ми використали методику «Опитувальник образу власного тіла» О.О. Скугаревського, а для виявлення особливостей фізичного Я як компонента Я-концепції – шкалу «Я-концепції» Теннессі (Tennessee Self Concept Scale, TSCS; розробленої У. Фіттсом, адаптація І.І. Нагорної).

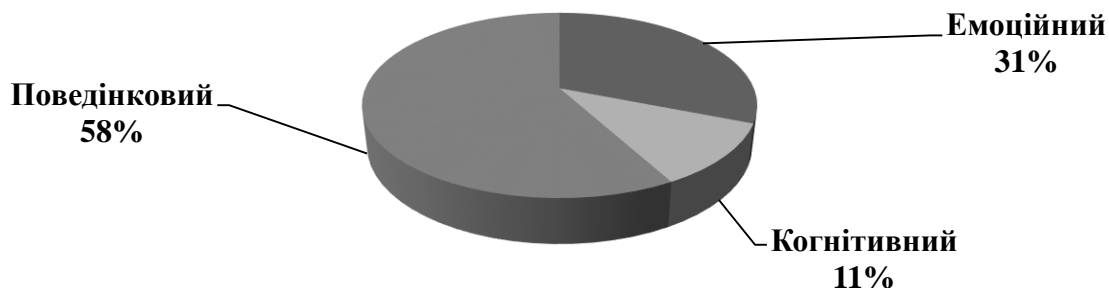
За результатами методики «Опитувальник образу власного тіла» О.О. Скугаревського середньогруповим коефіцієнтом задоволеності власним тілом є показник у 7стенів (15 балів), тобто виражена незадоволеність зовнішніми тілесними ознаками. На рис.1 можна спостерігати, у якому відсотковому співвідношенні знаходяться показники задоволеності дівчат у вибірці.

Рис. 1. Рівень задоволеності власним тілом за результатами методики «Опитувальник образу власного тіла»

Як видно з рис. 1, лише 3% достатньо задоволені своїм тілом, що може бути ознакою адекватної самооцінки у дівчат, позитивної Я-концепції, високим рівнем усвідомленості образу свого фізичного Я. 58% досліджуваних не задоволені окремими частинами свого тіла або певними характеристиками, а 39% повністю незадоволені власною тілесністю. Такі показники є свідченням неприйняття власної зовнішності, неадекватної самооцінки, наявності певних комплексів, що можуть трансформуватись у різні патологічні форми ставлень до тіла (дисморфофобія, дисморфоманія).

За результатами методики Шкала «Я-концепції» Теннессі в адаптації І.І. Нагорної (див. рис. 2) у вибірці було виявлено домінування більш розвинутого поведінкового компонента фізичного Я (58%) серед усіх дівчат.

Рис. 2 Особливості переважання компонентів у структурі фізичного Я

Переважання поведінкового компонента фізичного Я свідчить про можливість досліджуваних демонструвати зростання власної особистості за рахунок змін своєї зовнішності, при цьому тіло стає об'єктом активних взаємодій у процесі налагодження інтимно-особистісного спілкування та міжособистісних взаємин з широким загалом людей.

Якщо найбільшій змістовій навантаженості зазнає емоційний компонент, що спостерігається у 31% досліджуваних, то тоді домінуючою ознакою дівчат юнацького віку є виражена демонстрація емоційно-ціннісного ставлення до свого зовнішнього вигляду, а переживання, пов'язані з ним, розгортаються в суперечливому діапазоні від захопленості, ейфорії, задоволеності до тривожності, фрустрації, депресії.

Коли більших ускладнень зазнає когнітивний компонент, який починає переважати у структурі фізичного Я (у 11% респондентів), тоді дівчина глибше рефлексує й осмислює привабливі та непривабливі ознаки в конституції тіла, обличчі, виокремлює ідеальний образ зовнішності і, порівнюючи себе з ним, прагне його досягнення.

Тому можна сказати, що ставлення дівчат юнацького віку до своєї зовнішності проявляється на різних рівнях їхньої Я-концепції. Більшість досліджуваних демонструє його своєю поведінкою, інші ж емоційно переживають його або глибоко рефлексують та осмислюють образ фізичного Я.

Проведене нами дослідження не претендує на вичерпне розв'язання складної та багатопланової проблеми ставлення дівчат юнацького віку до власної зовнішності. У процесі роботи виокремився ряд напрямків, кожен із яких може стати предметом самостійного дослідження, зокрема дослідження найбільш значущих тілесних параметрів для дівчат, визначення параметрів самоставлення та їх взаємозв'язок із рівнем задоволеності тілесністю, врахування особливостей впливу засобів масової інформації на розвиток позитивної чи негативної оцінки особистістю свого фізичного Я, дослідження гендерних відмінностей у ставленні до власної зовнішності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Авдюнина Н.А. Об отношении к образу тела юношей и девушек мегаполиса / Н.А.Авдюнина// Ребенок в образовательном пространстве мегаполиса. Материалы II межрегиональной научно-практической конференции. – М., 2015. – С. 194-197.
2. Бернс Р. Развитие Я-концепции и воспитание / Р.Бернс – Пер. с англ. под ред. В.Я.Пилиповского.– М.: Прогресс, 1986. – 422 с.
3. Колесник Є. Проблема сприйняття власної зовнішності підлітками в психологічних дослідженнях / Є. Колесник // Актуальні проблеми розвитку науки в контексті глобальних трансформацій інформаційного суспільства: зб. наук. статей за матер. II Всеукр. наук. конф. Молод. вчен. та студ., 13–14 травня 2014 р. / Наукове студентське товариство університету, Рада молодих учених університету. – Переяслав-Хмельницький, 2014. – Вип. 2. – С.184-189.
4. Моляко Р.В. Фізичний Я-образ у розвитку самосвідомості підлітків та юнаків, деформації образу та їх психокорекція / Р.В. Моляко // Неперервна професійна освіта: Теорія і практика. – 2003. – Вип. 3–4. – С. 184–189.
5. Рамси Н. Психология внешности / Н. Рамси, Д. Харкорт; пер. с англ. под ред. А. П. Федорова. – СПб.: Питер, 2009. – 256 с. – (Серия «Мастера психологии»).